

Cognitie en communicatie

Wat als je brein hapert in de communicatie?

Riet De Paermentier
Logopedist AZMM

Motorisch:

- Tremor
- Balansstoornissen
- Rigiditeit
- Hypo/bradykinesie

Niet-motorisch:

- pijn
- depressie
- slaapstoornissen
- **cognitieve stoornissen**
- autonome stoornissen
- ...

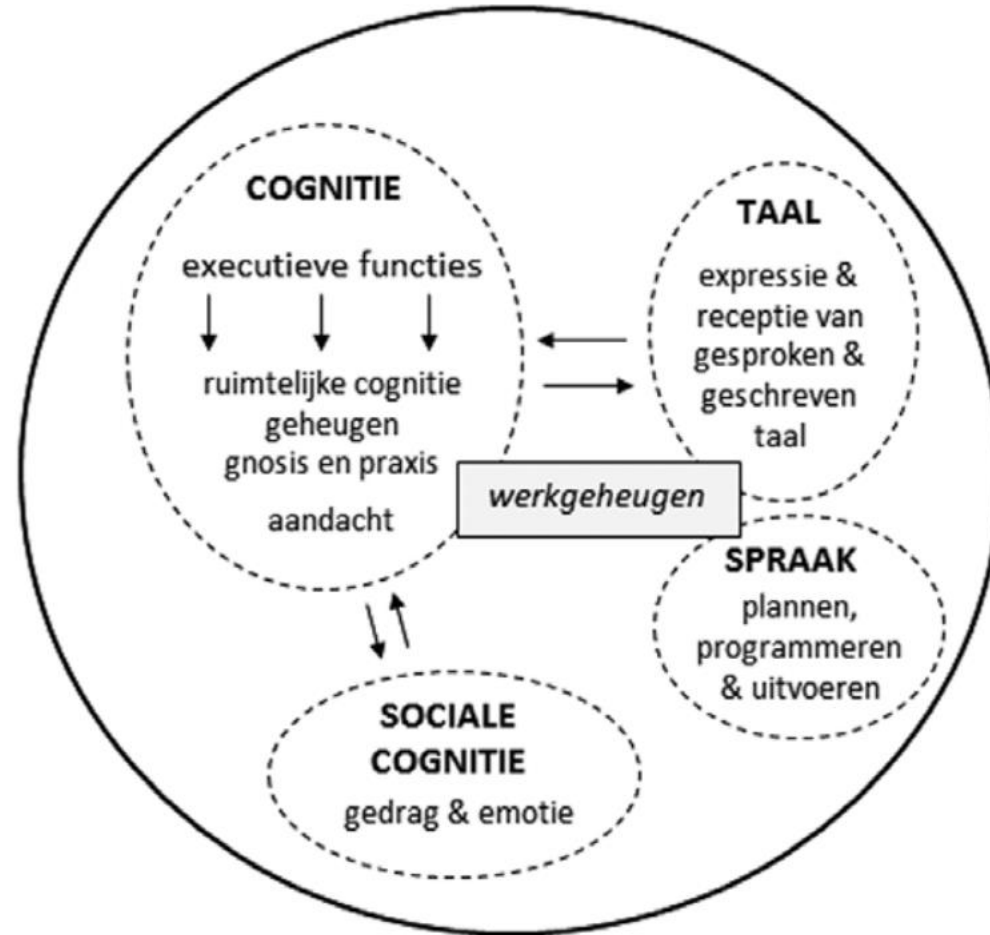
Figuur 6.. zichtbare en niet zichtbare symptomen bij de ziekte van Parkinson . Overgenomen van kerngroep.com, 020423, geraadpleegd van <https://www.kerngroep.com/blog/de-mens-als-ijsberg-hoe-ziet-jouw-ijsberg-eruit>

‘Geestelijk is het net of er een wollen deken over je hoofd zit. Je bent niet scherp. Je kunt niet snel anticiperen en snel reageren. Initiatief nemen is ook een punt. Je plant wel dingen, maar je doet ze gewoon niet. Je onderneemt niets meer of stelt geen prioriteiten’

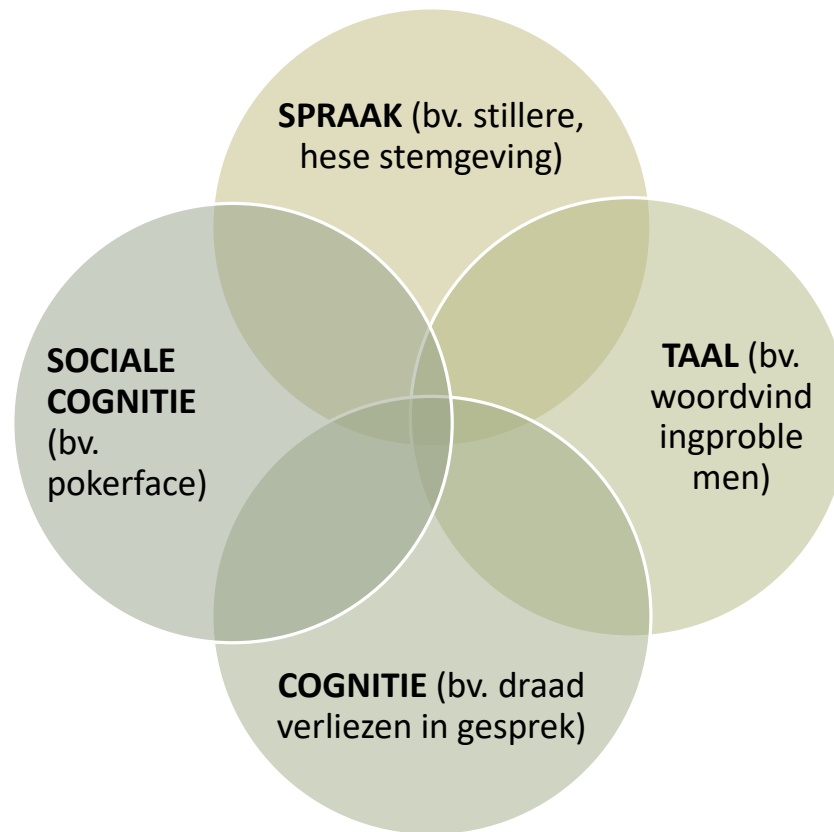
(Stefan, persoon met ziekte van Parkinson, 44jaar)

Wat heb je nodig voor adequate communicatie?

Ziekte van Parkinson & communicatie

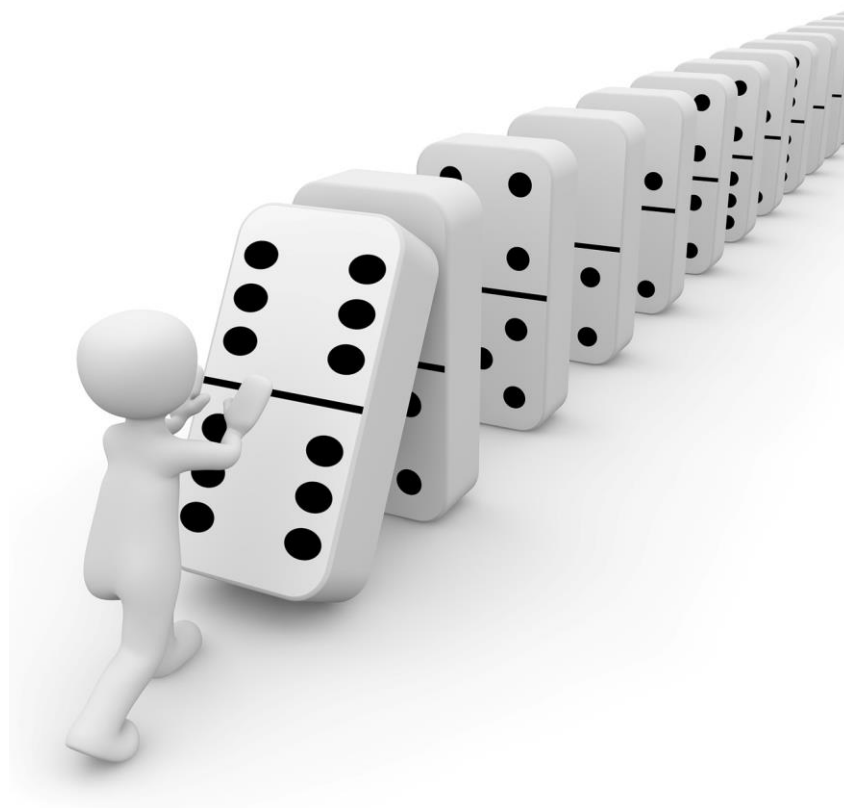

'Obstakeldomino'

Invloed van cognitie op communicatie

---

*‘Toen ik onlangs een goede schoolvriendin tegenkwam, viel er een ondraaglijke stilte. Ik wou iets vertellen, maar kon gewoonweg **niet starten met het gesprek** en ik **wist niet wat te vragen of te zeggen.**’*

Oorzaak?

Startproblemen/Initiatiefarmoede

Startproblemen/Initiatiefarmoede

DO'S

- Partner: aansturing van buitenaf! 'deblokken'
- Partner: meer tijd geven
- Hulpmiddelen inschakelen

DON'TS

- Tijdsdruk
- Stress
- Snelheid

Invloed van cognitie op communicatie

---

*‘Toen ik onlangs aan de kassa stond, lukte het me niet om **tegelijk af te rekenen en een babbeltje te doen met de kassierster**’*

Oorzaak?

Multitasken

In gesprek zijn = dubbeltaak

= voortdurend starten en omschakelen

- Bedenken WAT je wil zeggen
- Luisteren naar de inbreng van anderen
- Vasthouden wat jij wilt gaan zeggen
- Vasthouden wat de ander heeft gezegd

Multitasken

DO'S

- Partner: ruimte geven/nemen
- Partner: overnemen/afspraken maken
- 'Singletasken'
- Voorbereiden

DON'TS

- Tijdsdruk

Invloed van cognitie op communicatie

---

*‘Tijdens een vergadering reageer ik soms nog op agendapunten die helemaal niet meer aan de orde zijn of **verlies ik mijn draad** tijdens mijn betoog’*

*‘In gesprekken met meerdere mensen tegelijk raak ik op een gegeven moment **vermoeid**. In het begin ben ik erg enthousiast en dan praat ik met iedereen. Op een gegeven moment komt er veel geluid op je af. En mensen die door elkaar aan het praten zijn en dat soort zaken en ik merk dat dat een energielurper is. Dan raak ik mijn **concentratie kwijt** en dan doof ik langzaam uit.’*

Oorzaak?

Filter en concentratieproblemen

Filter en concentratieproblemen

DO'S

- Prikkels dempen
- Anderen informeren + steunen op anderen
- Even distantiëren/opladen
- Back-up plan maken
- Inkorten
- Ander zintuig inzetten
- Partner: samenvatten & checken (4 w's)
- Partner: herhalen

DON'TS

- Veel afleiders/stoorzenders
- Niet doseren
- Lange & complexe zinnen
- Gesprekken met meerdere personen tegelijk

Invloed van cognitie op communicatie

---

*‘Over het algemeen kan ik goed volgen in een gesprek. Alleen moet ik oppassen als er wordt **overgeschakeld op een ander gespreksonderwerp**, dat is een kritiek moment. Op een vergadering reageer ik soms nog op agendapunten die helemaal niet meer aan de orde zijn’*

Oorzaak?

Schakelproblemen

Schakelproblemen

DO'S

- ! Nood aan ondersteunende omgeving!
  - Afspraken maken
  - Benoemen
  - Voorbereiden
  - Relativeren
  - Het ene onderwerp expliciet afronden voordat je naar het volgende gaat

DON'TS

- Geen planning/voorbereiding
- Tijdsdruk
- Voortdurend van onderwerp switchen

Invloed van cognitie op communicatie

---

*‘In een gesprek met iemand kom ik soms niet op de **naam van een alledaags voorwerp of zeg ik een ander woord dan dat ik bedoel**’*

Oorzaak?

Woordvindingsproblemen

Woordvindingsproblemen

DO'S

- Omschrijven
- Synoniem zoeken
- Aanvulzin gebruiken
- Gebaar gebruiken, aanwijzen, tekenen...
- Voorbereiden
- Loslaten
- Partner: ruimte/tijd geven
- Partner: eigenschappen woord vragen

DON'TS

- Partner: in de plaats spreken
- Tijdsdruk

De (moeilijke&belangrijke) rol van de naaste(n)

- Evenveel aandacht nodig dan pmp!
- Lijden vaak onder mentale veranderingen van pmp
- Teleurgestelde partners (van 'verbazing' naar 'ergernis')
- Angst voor de toekomst
- Partner wordt 'duwer'/'aandrijver' → acceptatie?
- Inzicht bij omgeving belangrijk → aanpassing onderlinge relatie

Invloed van cognitie op communicatie

PARTNER: *‘Zeg nu eens wat jij vindt. Doe wat, reageer’*

Invloed van cognitie op communicatie

PARTNER: *‘Soms voelt het aan alsof mijn partner mijn standpunt niet wil horen. Ze komt dan minder empathisch over, terwijl het gewoon de informatieverwerkingsnelheid is die hapert. Ze is haar eigen standpunt aan het verwoorden en kan die van mij dan nog niet horen.’*

Mogelijke gevolgen van cognitieve communicatieproblemen

VOOR DE PERSOON ZELF

- Wankelend zelfbeeld
- Jezelf buitengesloten voelen
- Informatie missen
- Verminderde (communicatieve) participatie
- Verlies van werk, vrienden...

VOOR DE NAASTEN

- De gelijkwaardigheid onder spanning
- Gevoelens van machteloosheid en eenzaamheid
- Sociale isolatie

Hoe ga ik om met deze obstakels?

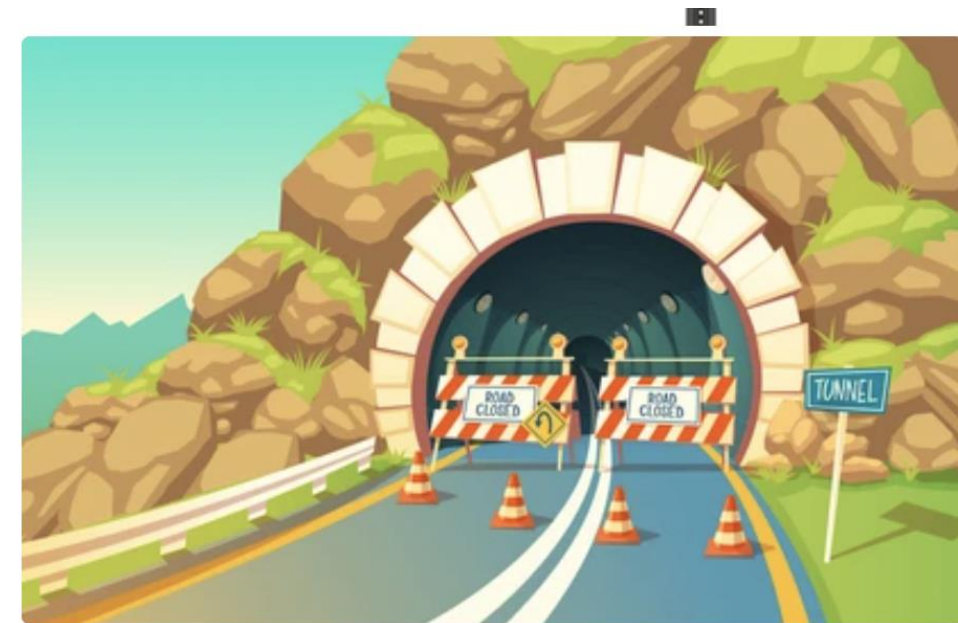
1. Het obstakel zelf veranderen

- Kan ik er anders naar kijken?
- Kan ik het obstakel voorkomen?
- Kan ik de activiteit door iemand anders laten doen of vermijden
  - → verdwijnen of verkleinen van obstakel

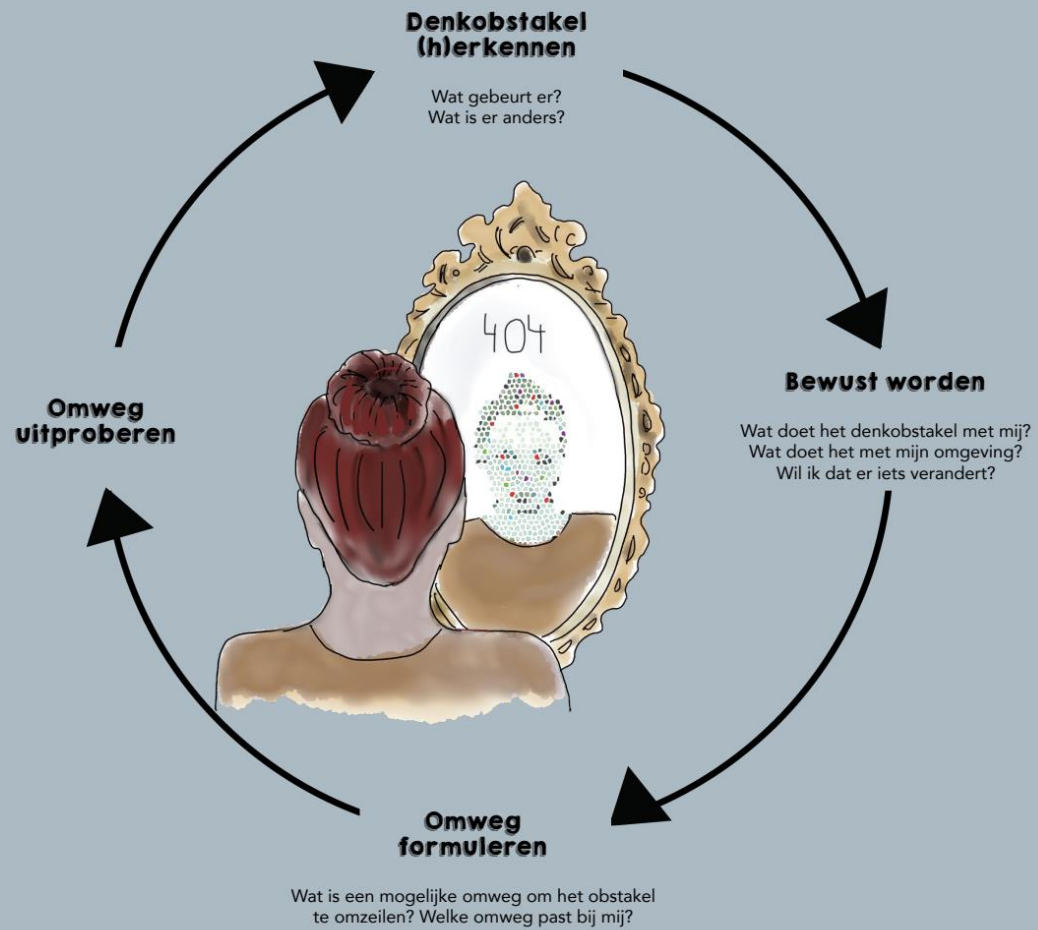
2. Een alternatieve route inzetten

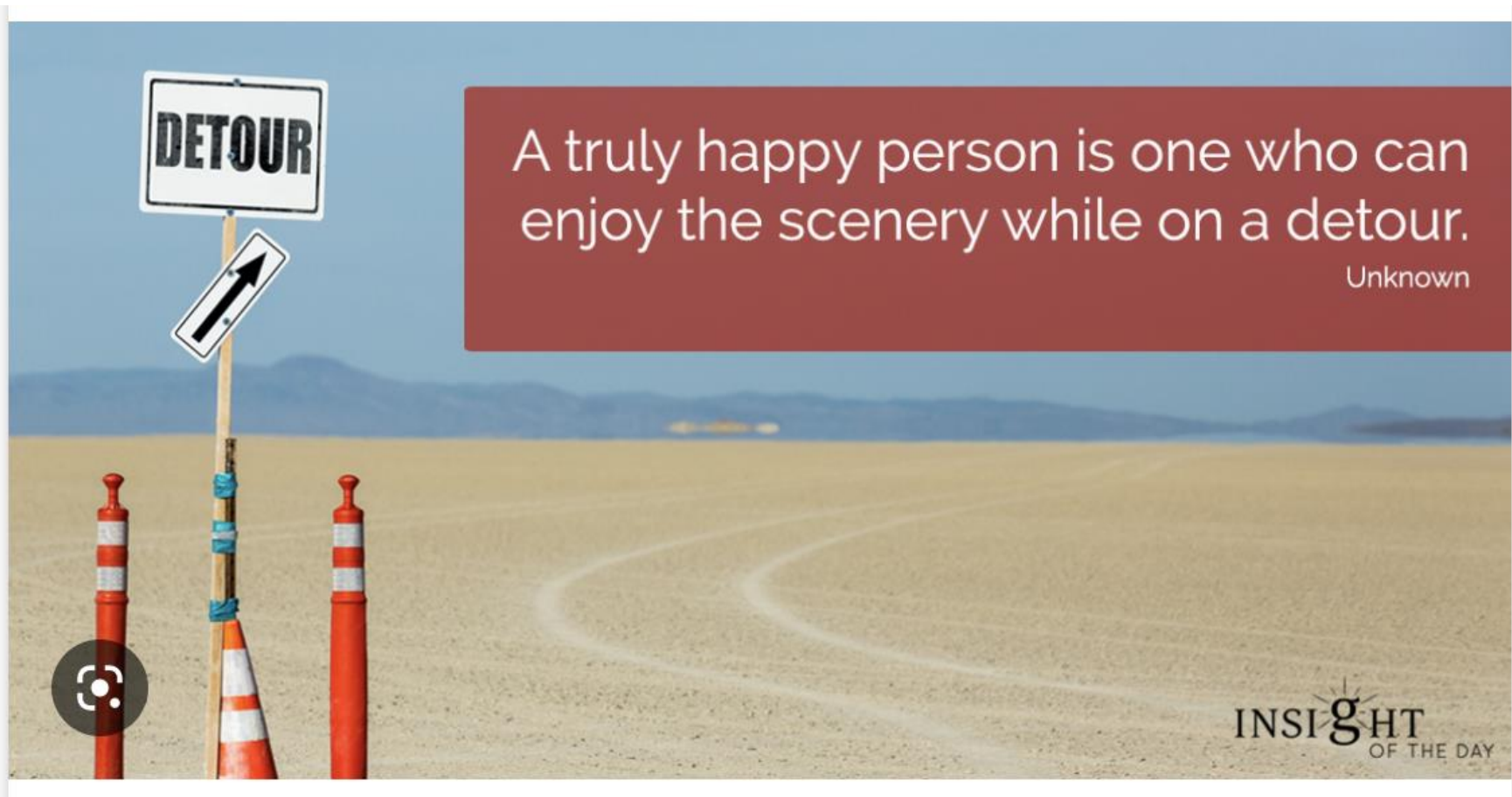
- Het obstakel is wat het is
- Ik zoek een andere manier om mijn doel te bereiken

! Rekening houden met de context

Omdenkcirkel

Enkele bedenkingen...

‘Je snelheid doet er niet toe. Vooruit is vooruit’

Wanneer is het Parkinson en wanneer is het de leeftijd?

- Cognitieve problemen zijn niet altijd direct het gevolg van de ziekte van Parkinson
- Bij bijna iedereen wordt het denken wat trager en neemt het leervermogen af met het ouder worden
- Als je denkproblemen hebt die gerelateerd zijn aan Parkinson, dan is die achteruitgang groter dan zou worden verwacht op basis van leeftijd en opleidingsniveau
- Belangrijkste risicofactor is de leeftijd

Kunnen obstakels in het denken ook door iets anders komen dan Parkinson?

- Kan zeker!
- Belangrijk om behandelbare oorzaken op te sporen zoals:
  - ✓ depressie
  - ✓ angst
  - ✓ andere psychiatrische symptomen
  - ✓ parkinsonmedicatie
  - ✓ slaapmiddelen
  - ✓ ...

Kan ik obstakels in het denken voorkomen?

- Nog geen manieren om achteruitgang in denken bij Parkinson te voorkomen
- Goede basisvoorwaarden: goede oppuntstelling medicatie, goed uitgerust zijn en zich begrepen voelen door anderen
- ‘Use it or lose it’
- We weten wel dat volgende zaken goed zijn voor het brein en het denken:
  - ✓ Voldoende bewegen
  - ✓ Sociaal blijven
  - ✓ Mentaal actief blijven

Wat is goede 'breintraining'?

- Weinig evidentie voor echte cognitieve training
- Kies voor zaken die je graag doet!!
- Focus op aanleren van compensaties en hulp van gesprekspartners

Is stress een uitlokker van denkobstakels?

- Ja
- Verhoogde stressgevoeligheid grotendeels als gevolg van ziekte van Parkinson zelf:
  - ✓ Tekort aan dopamine (en wellicht serotonine) maakt het moeilijk om een situatie snel en goed onder controle te krijgen → er gebeurt niet wat je wilt/verwacht → toename stress → toename Parkinsonsymptomen (bv. Tremor)
  - ✓ Toename van Parkinsonsymptomen leidt op zich weer tot toename van stress
= OSBSTAKELDOMINO

Op de geheugentest scoor ik 29/30 en toch ben ik traag in het begrijpen van zaken? Waar ligt dit aan?

- Tekort neurotransmitters of 'boodschappersstofjes'
- Opdrachten worden minder snel van cel tot cel doorgegeven en slordiger uitgevoerd
- Vertragingen leiden tot allerlei problemen in de verwerking van informatie in het brein

Wat na het plaatsen van een DBS? Is er een verschil?

- Verslechtering van een of meer cognitieve functies is zeldzaam en subtiel na DBS
- Geen negatieve invloed op de kwaliteit van leven
- Zeer weinig gegevens voorhanden die ondersteunen dat STN DBS een slechter cognitief resultaat heeft dan GPi DBS
- Na 3 en 5 jaar nog steeds geen verschillen tussen STN DBS en Gpi DBS waarneembaar wat betreft cognitie, stemming en gedrag.
- Over de jaren zijn de deelnemers wel iets achteruitgegaan wat betreft motoriek en cognitie; dit lijkt een gevolg van het vorderen van de ziekte.

Graag verduidelijking rond haperingen in het denken versus haperingen in de communicatie

---

- Niet strikt te scheiden van elkaar
- Haperingen in het denken → 'traag denken', 'moeite met schakelen in het denken', 'moeite met starten en stoppen in denken', ...
- Vaak verweven in communicatie, m.n. 'denken over wat je wil zeggen'

Waarom heeft men meer moeite met het ordenen van gedachten bij mailen dan bij spreken?

- Zeer individueel !
- Beiden 'dubbeltaken'
- Vermoedelijk is spreken meer geautomatiseerd dan mailen?
- Te proberen → gedachten luidop uitspreken en dan typen

Is het mogelijk dat ik niet meer zal kunnen spreken?

- Afhankelijk van veel factoren!
- Spraak= motorisch deel van de ziekte van Parkinson
- Communicatie: cognitie + spraak + taal
- Communicatie = gedeelde verantwoordelijkheid

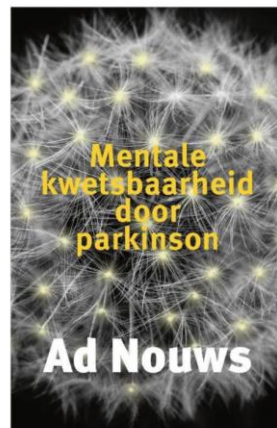
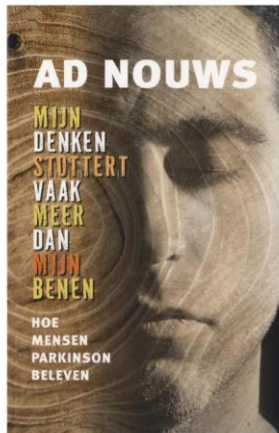
Worden sommige gedachten vergeten?

- Vergeten = geheugen
- Dementie: vaak in latere stadia van de ziekte (na 10 tot 20 jaar)
- Bij ZvP eerder moeite met executieve functies lang op voorgrond

Educatieve tips

Contact:

riet.depaermentier@mijnziekenhuis.be

09/2469998

